

УДК 338.24:316.334.3

Іличок Б.І.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки,
Національний університет «Львівська політехніка»

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ

Статтю присвячено питанням актуалізації забезпечення в Україні пріоритетів соціальної безпеки держави. Дано характеристику офіційного рівня прожиткового мінімуму в Україні. Обґрунтовано, що держава знижує соціальні стандарти населення. Причиною зниження є дефіцит бюджетних коштів, який є наслідком уникнення суб'єктів господарювання від оподаткування та неефективного використання коштів державного бюджету. Запропоновано резерви збільшення доходів державного бюджету й на цій основі – підвищення рівня соціальних стандартів населення.

Ключові слова: соціальна безпека, соціальні стандарти, прожитковий мінімум, бідність, бюджетні кошти, доходи населення, уникнення оподаткування, соціальне забезпечення, соціальні гарантії.

СОЦИАЛЬНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ УКРАИНЫ: ТЕНДЕНЦИИ И ПОТЕНЦИАЛ РАЗВИТИЯ

Іличок Б.І.

Статья посвящена вопросам актуализации обеспечения в Украине приоритетов социальной безопасности государства. Дана характеристика официального уровня прожиточного минимума в Украине. Обосновано, что государство снижает стандарты населения. Причина снижения – дефицит бюджетных средств. Дефицит – следствие уклонения субъектов хозяйствования от налогообложения и неэффективного использования средств государственного бюджета. Предложены резервы увеличения доходов государственного бюджета и на этой основе – повышение уровня социальных стандартов населения.

Ключевые слова: социальная безопасность, социальные стандарты, прожиточный минимум, бедность, бюджетные средства, доходы населения, уклонение от налогообложения, социальное обеспечение, социальные гарантии.

SOCIAL SECURITY OF UKRAINE – TRENDS AND POTENTIAL OF DEVELOPMENT

Іличок В.

The article is devoted to essential issue of adequate social safety provided by the state. Characteristic of official subsistence level in Ukraine is presented. The state reduction of the social standards of the population is proved. The reason of reduc-

tion is budget deficit. The deficit is the result of avoiding tax payments and inefficient use of state budget. Reserves of increase state budget revenues and raising social standards are proposed.

Keywords: social safety, social standards, cost of living, poverty, budget money, income, tax evasion, social security, social guarantees.

Постановка проблеми. Сьогодні розвинуті держави світу значну увагу приділяють соціальній безпеці шляхом забезпечення високих соціальних стандартів населення. Україна прагне вступу до ЄС. З огляду на наявний рівень життєзабезпечення основної маси громадян України та кризовий стан демографії, вкрай актуальним є питання про якісне підвищення рівня соціальної безпеки населення та її адаптації до норм ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціальна безпека, соціальні стандарти, теоретико-методологічні та практичні проблеми їх забезпечення розкриті в працях відомих учених: М. Волгіна, В. Гошовської, І. Гнибіденка, А. Колота, В. Куценка, Е. Лібанової, О. Новікової, Г. Ситника, В. Скуратівського, В. Трошинського, В. Удовиченка та ін. Однак дослідження проблем соціальної безпеки українського суспільства не набуло системного характеру, відсутні чіткі критерії соціальної безпеки, зокрема щодо рівня соціальних стандартів, недостатньо обґрунтовано шляхи забезпечення соціальної безпеки.

Ураховуючи перспективи подальшого економічного розвитку України, бажання інтегруватися в ЄС, значні демографічні проблеми, необхідно адаптувати вітчизняні методики визначення соціальних стандартів до вимог країн ЄС та пропонувати шляхи забезпечення дотримання цих стандартів.

Постановка завдання. Мета статті – здійснити аналіз стану щодо забезпечення соціальних стандартів в Україні, дати характеристику їх рівня та запропонувати шляхи підвищення соціальних стандартів у державі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із пріоритетних напрямів соціальної політики держави є політика, спрямована на формування та покращення соціальної безпеки людини і суспільства. Соціальний захист, соціальна безпека, з одного боку, та соціальний розвиток, соціальні відносини – з іншого, органічно поєднані: без розвинутих соціальних відносин не може бути стабільної соціальної безпеки людини, суспільства, а остання значною мірою зумовлює розвиненість, зрілість процесів соціального, суспільного розвитку. Відновивши державність України, вітчизняне суспільство свідомо та майже одногослосно зробило вибір на побудову соціально орієнтованої ринкової системи. До такого вибору українців переконливо спонукали високі стандарти життя країн із соціально-ринковим господарством, які були та й нині є значно кращі за тодішні радянські соціальні стандарти.

У процесі вже понад чверть столітнього реформування національної економіки українське суспільство не лише не отримало омріяних соціальних стандартів західного світу, на які ми щиро сподівалися в 1991 р., але не відбулося навіть покращення рівня колишніх «дореформених» стандартів.

Негативні зміни в соціальній сфері дуже сильно позначилися на демографічних процесах. В Україні стрімко відбувається процес депопуляції населення. Із 52 млн. осіб у 1991 р. на кінець 2016 р. в державі проживає 42,4 млн. [1]. Депопуляція переважно відбувається шляхом природного скорочення чисельності населення.

Природне скорочення населення – це різниця між кількістю людей, які народилися, і тими, що померли. Динаміку даного процесу в Україні протягом 2005–2015 рр. відображено на рис. 1.

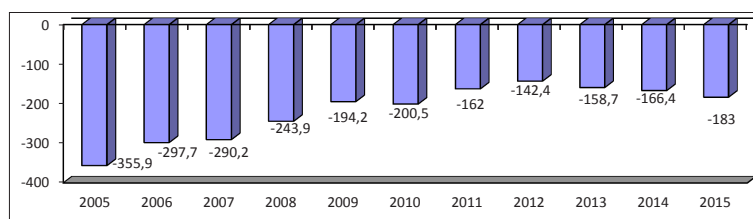

Рис. 1. Природне скорочення чисельності населення України, тис. осіб

Джерело: статистичний щорічник України за 2015 р.

Чисельність населення в Україні змінюється також під впливом міграцій (переселення людей зі зміною місця проживання). Вони бувають внутрішні і зовнішні. Внутрішні міграції – це рух населення між різними регіонами всередині країни. Вони не впливають на загальну чисельність населення країни, а тільки на його розподіл між регіонами. Зовнішні міграції (за межі держави) поділяються на еміграцію (виїзд), імміграцію (в'їзд) і рееміграцію (повернення людей на батьківщину). Міграції в Україні мають від'ємне сальдо. Це означає, що кількість людей, які виїжджають з неї, більша, ніж тих, які приїжджають. Наприклад, у 2000 р. різниця між вибулими і прибулими становила 46 тис. осіб. Еміграція має переважно соціально-економічні причини, її ще називають заробітчанською. У пошуках кращих заробітків люди виїжджають передусім у країни Південної та Центральної Європи, Росію, Ізраїль, США та інші країни світу. Значна кількість людей виїжджає нелегально. За 1991–1999 рр. кількість емігрантів перевищила 2 млн. осіб. Виїзд населення з України – проблема, яка в майбутньому може стати загрозою формуванню продуктивних сил, а також посилить негативні аспекти демографічної ситуації. Внаслідок того, що виїжджають люди молодого та середнього віку, у країні знижуються показники народжуваності. Цьому сприяє також еміграція жінок та дівчат.

Серед тих, хто виїжджає з України, значний відсоток людей з вищою освітою (у 1995 р. – 24%), серед них багато людей із науковим ступенем. Це свідчить про відтік з України високопрофесійних кадрів, так звана «міграція умів».

Із цього приводу директор Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України Е.М. Лібанова наголошує, що й у наступні 20 років прогнозується скорочення чисельності громадян держави ще на 20% до 34 млн. осіб [1].

З огляду на рівень життєзабезпечення основної маси населення України та стан демографії, на часі підняти питання не лише про підвищення соціальних стандартів, а й про забезпечення соціальної безпеки в державі.

Нагадаємо, що соціальна безпека спрямована передусім на захист індивідуума як найвищої цінності будь-якої країни. Захист життя, здоров'я, добробуту, прав і свобод людини є внутрішнім змістом соціальної безпеки.

У провідних країнах світу в процесі соціалізації економічного розвитку в ХХІ ст. соціальна безпека підпорядковує своїм завданням усі форми взаємин стосовно безпеки як в економічній, так і в політичній сферах суспільства. Вона зумовлює відповідну динаміку соціальної системи регулювання та життєзабезпечення. Об'єктами соціальної безпеки виступають люди, їхні спільноти та стосунки, належні соціальні потреби, системи соціалізації людини та соціальна інфраструктура: освіта, виховання, культура, торгівля, охорона здоров'я, спосіб життя.

Першоосновою, наріжним каменем соціальної безпеки держави є соціальні стандарти. У ст. 1 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» соціальні стандарти визначено як установлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій. Зазначеним Законом передбачено лише один державний соціальний стандарт – прожитковий мінімум, який визнано базовим соціальним стандартом. На його основі «...визначаються державні соціальні гарантії та стандарти у сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти².

У цьому ж Законі державні соціальні стандарти – це соціальні норми і нормативи, які визначено як показники необхідного споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг та забезпечення освітніми, медичними, житлово-комунальними, соціально-культурними послугами. А державні соціальні гарантії – як встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму.

Прожитковий мінімум – це вартісна величина набору продуктів харчування, достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

У світовій практиці люди, які мають рівень доходів менший за прожитковий мінімум, вважаються бідними. Наприклад, у країнах ЄС бідною вважається особа, чий доходи становлять менше 60% від середнього доходу на душу населення в країні, де вона проживає.

Сучасна світова наука визначає бідність як неможливість через нестачу коштів підтримувати спосіб життя, притаманний конкретному суспільству в конкретний період часу.

У чинному законодавстві України застосовується дещо інше визначення бідності, адже під цим терміном розуміється неможливість підтримувати мінімальний рівень споживання, що визначається на основі фізіологічних, соціальних і культурно зумовлених нормативів.

Відмінність у цих визначеннях, по суті, полягає в тому, що за першим бідними вважаються всі, хто живе нижче за певний фактичний середній стандарт суспільства, а за другим – лише ті, хто живе нижче за визначений суспільством мінімальний рівень.

У табл. 1 здійснено характеристику відповідності офіційного рівня безробіття в Україні стандартам країн ЄС протягом 2005–2015 рр., результати обчислень відображені на рис. 2.

Таблиця 1. Відповідність офіційного рівня безробіття в Україні стандартам країн ЄС

№ з/п	Показники	Значення показників										
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1	Наявні доходи в Україні у розрахунку на одну особу, грн./рік	6332,1	7771,0	9930,3	13716,3	14372,8	18485,6	21637,9	25206,4	26719,4	26782,1	31082,7
2	Наявні доходи в Україні у розрахунку на одну особу, грн./місяць	527,7	647,6	827,5	1143,0	1197,7	1540,5	1803,2	2100,5	2226,6	2231,8	2590,2
3	Поріг бідності за стандартами ЄС, грн./місяць	316,6	388,6	496,5	685,8	718,6	924,3	1081,9	1260,3	1336,0	1339,1	1554,1
4	Офіційний мінімум доходів в Україні, грн./місяць	423,0	463,8	518,5	607,5	638,5	843,2	914,1	1042,4	1113,7	1176,0	1227,3
5	Відповідність офіційного рівня бідності стандартам ЄС, %	133,6	119,4	104,4	88,6	88,9	91,2	84,5	82,7	83,4	87,2	79,0

Джерело: Статистичний щорічник України за 2015 рік / Державна служба статистики України. – Київ, 2016. – С. 82, 84

Згідно з інформацією, відображеною на рис. 2, починаючи з 2008 р. в Україні відбувається тенденція щодо зниження відповідності вітчизняних стандартів бідності стосовно вимог ЄС. Найгірший стан справ спостерігається в 2015 р., коли вітчизняний прожитковий мінімум становив лише 79% від вимог ЄС. Від-

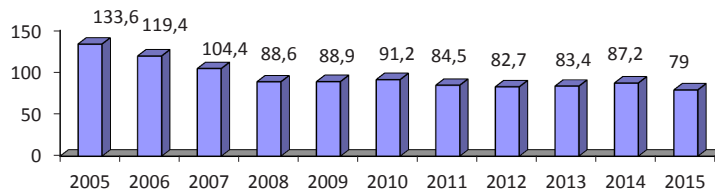

Рис. 2. Відповідність офіційного рівня бідності в Україні стандартам ЄС, %

Джерело: власні розрахунки автора, наведені в табл. 1

повідно, протягом 2008–2015 рр. в Україні загострюється проблема гарантування державою хоча б мінімально необхідних умов життя пересічним громадянам. Дану проблему більш комплексно мав би характеризувати показник частки населення із середньодушовими доходами в місяць, нижчими за прожитковий мінімум (рівень бідності). Динаміку даного показника відображено на рис. 3.

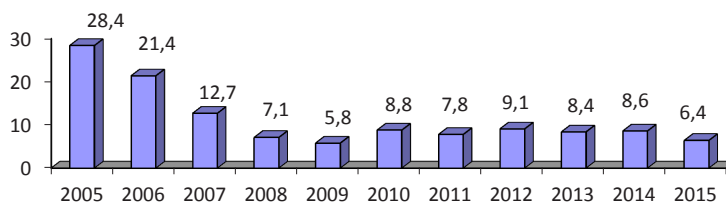

Рис. 3. Частка населення із середньодушовими еквівалентними доходами в місяць, нижчими прожиткового мінімуму, 2005–2015 рр., %

Джерело: Статистичний щорічник України за 2015 рік / Державна служба статистики України. – Київ, 2016. – С. 84

Згідно з інформацією з рис. 3, частка населення в Україні з середньодушовими доходами в місяць, нижчими за прожитковий мінімум, із 28,4% у 2005 р. зменшилася до 6,4% у 2015 р. Зокрема, у 2015 р. за загального погіршення економічного стану в державі офіційна статистика фіксує покращення соціального забезпечення населення, зокрема щодо рівня 2014 р. Такі офіційні дані є щонайменше дискусійними, адже станом на 2015 р., згідно з даними Євростату, у заможній Німеччині бідність загрожує приблизно 16,7% населення, тоді як у кризовій Україні – лише 6,4% [2, с. 84].

Це підтверджує й інформація від Світового банку з Економічного огляду та макроекономічного прогнозу для України, де зазначається, що «у 2015 році рівень бідності в Україні збільшився майже вдвічі та залишиться високим до 2018 року з огляду на складну бюджетну ситуацію та подальше підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги» [5, с. 1].

За наявного підходу до реалізації соціальної політики, за значного погіршення стану державних фінансів, як це мало місце в 2014–2015 рр., відбувається зниження офіційних соціальних стандартів. Такий сценарій реалізується тоді, коли індексація рівня прожиткового мінімуму не є адекватною щодо наявних темпів інфляції. Для підтвердження сказаного скористаймося інформацією з табл. 2, в якій за відповідні роки подано співвідношення обсягу прожиткового мінімуму до обсягу ВВП на одну особу в середньому за місяць протягом 2005–2015 рр. Пропонований показник дає можливість отримати якісну інформацію щодо реальної динаміки рівня прожиткового мінімуму в державі стосовно динаміки показника ВВП у середньому на одну особу в місяць, максимально усунувши вплив інфляційного чинника та нееквівалентну індексацію доходів відносно рівня інфляції.

Таблиця 2. Динаміка співвідношення обсягу прожиткового мінімуму до обсягу ВВП на одну особу в середньому за місяць, 2005–2015 рр.

№ з/п	Показники	Значення показників										
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1	Прожитковий мінімум, грн./особу ¹	423,0	463,8	518,5	607,5	638,5	843,17	914,08	1042,42	1113,67	1176,0	1227,33
2	ВВП на одну особу, грн. ²	9372	11630	15496	20495	19862	24429	29519	32002	33473	36904	46201
3	ВВП на одну особу в місяць, грн.	781	969,17	1291,33	1707,92	1655,17	2035,75	2459,92	2666,83	2789,42	3075,33	3850,08
4	Співвідношення прожиткового мінімуму до ВВП на одну особу в місяць, %.	54,2	47,9	45,3	35,6	38,6	41,4	37,2	39,1	39,9	38,2	31,9

Джерело: Статистичний щорічник України за 2015 рік / Державна служба статистики України. – Київ, 2016. – С. 84; Соціальні стандарти рівня життя населення / Державна служба статистики України. – Київ, 2016. – С. 15

Результати обчислень із табл. 2 відображено на рис. 4. Ця інформація свідчить, що досліджуваний показник з 54,2% у 2005 р. зменшився до 31,9% у 2015 р., тобто на 22,3 п. п., або на 41%. Така динаміка є вкрай негативним явищем у соціальній політиці держави та наголошує про зниження рівня соціальних стандартів в Україні протягом досліджуваного періоду.

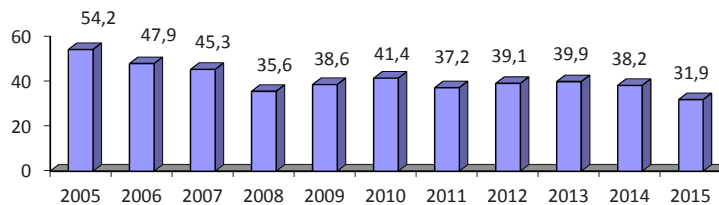

Рис. 4. Співвідношення обсягу прожиткового мінімуму до обсягу ВВП на одну особу в середньому за місяць протягом 2005–2015 рр., %

Джерело: власні розрахунки автора, наведені в табл. 2

За минулі чверть століття «реформ» національного господарства суспільство зіштовхнулося з масштабними проблемами, спричиненими розвитком у національній економіці найбільш негативних елементів еволюції розвинутих держав.

Мова йде про дві базові проблеми в державному управлінні України:

- уникнення від оподаткування великих (олігархічних) корпорацій;
- масове розкрадання ресурсів державного бюджету, у тому числі коштів, спрямованих саме на забезпечення соціальних стандартів найбільш незахищених громадян держави.

Хоча офшорні махінації родом із західного світу, але розвинуті держави вже навчилися успішно боротися із цим злом. У нашому суспільстві досі не лише не вироблено «імунітету» до цього вкрай шкідливого для держави явища, але правляча верства у своїй більшості сама заражена «офшорним вірусом».

З перемогою революції Гідності громадськість стала масово викривати схеми розкрадання бюджетних коштів, і в даній проблемі намітилася позитивна тенденція до її вирішення в майбутньому. Зокрема, на зміну паперовим державним тендерам прийшла вітчизняна електронна система публічних закупівель ProZorro. На світовому комунікаційному форумі в Давосі в 2016 р. ця система перемогла в номінації «Технологія майбутнього» й визнана однією з кращих у світі. Зі слів секретаря Національної ради реформ Д. Шимківа, лише у III кварталі 2016 р. ця система дала змогу зекономити біля 3 млрд. грн. державних коштів під час здійснення публічних закупівель.

Згідно з інформацією Міністерства економічного розвитку і торгівлі, рівень тіньової економіки в Україні в 2015 р. становив біля 40% [4]. Ураховуючи, що в 2015 р. ВВП України становив 1 980 млрд. грн. [3, с. 15], то чисті прибутки тіньового сектору в 2015 р. становили більше 790 млрд. грн. (1 980 млрд. грн. × 0,40 = 792 млрд. грн.), з яких понад 500 млрд. припадає на корпоративний сектор національного господарства.

В Україні колосальних масштабів сягають обсяги уникнення від оподаткування прибутку суб'єктів господарювання шляхом махінацій через офшорні компанії. Слід наголосити, що ці оборудки відбуваються «згідно з чинним зако-

нодавством», адже сам перелік офшорних зон затверджується Розпорядженням КМУ [6]. Відповідно, жодних позитивних зрушень в Україні у цій сфері за 2014–2016 рр. практично не відбулося.

Отримані через офшорні махінації надприбутки частково повертаються в Україну шляхом іноземних інвестицій. Зокрема, на 1 січня 2015 р. загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в Україні становив 45,7 млрд. дол. США, з яких 30% (13,7 млрд.) припадало на Кіпр [2, с. 515]. Жодна інша країна світу не вклала в Україну стільки прямих іноземних інвестицій, як ця невеличка острівна держава. Наприклад, аналогічний показник Німеччини станом на 1 січня 2015 р. становив лише 5,4 млрд. дол. США [2, с. 515], тобто у 2,5 рази менше за показник Кіпру.

Унаслідок наявного стану справ держава недоотримує значні обсяги податкових ресурсів, необхідних на підвищення соціальних стандартів населення. А ті мізерні ресурси, зокрема соціальної сфери, якими володіє держбюджет, у значній своїй масі використовуються неефективно, про що наочно доводять як численні приклади нині викритих зловживань державних чиновників, так і задекларовані державними чиновниками статки за електронного декларування.

Зокрема, українські народні депутати, маючи офіційний рівень доходів у чотири рази нижчий за аналогічний рівень доходів членів польського Сейму, задекларували майно, яке в середньому у п'ять разів перевищує статки членів польського парламенту. Аналогічна ситуація з доходами керівництва уряду та інших гілок влади в Україні [7].

Із цього приводу голова парламентського Комітету з питань запобігання корупції Є. Соболев зазначає, що «корупція й зараз лишається основним заняттям більшості українських політиків, прокурорів і суддів. Тому нині найнагальнішою необхідністю є створення спеціалізованих антикорупційних судів, щоб справи проти високопосадовців не гальмувалися» [8].

Серед трьох гілок влади в державі основний наголос має бути зроблений на судову реформу, оскільки сьогодні саме судова гілка влади штовхає країну у прірву через протиправні та відверто аморальні судові рішення, які узаконюють рейдерство, мінімізують відповідальність за кримінальні злочини тощо. 60% нинішнього складу суддів у результаті судової реформи мають бути звільнені з посад. Про актуальність судової реформи в Україні вже наголошують найбільш впливові організації, зокрема лідери українських церков, митці [9].

Для усунення перелічених вище проблем, українське суспільство, недержавні громадські організації повинні активізувати роботу державних органів за двома стратегічними напрямками:

- 1) реального забезпечення публічності в контролі над використанням бюджетних коштів;
- 2) обмеження обсягів тіньового обороту та офшорних махінацій великих корпорацій.

Ці завдання мають певну специфіку щодо їх реалізації. Перша проблема вимагає негайного забезпечення публічності в контролі над використанням бюджетних коштів та реального покарання державних посадовців, винних як у саботажі цих змін, так і в отриманні тіньових доходів.

Розв'язання другої проблеми повинно відбуватися на основі системних поступових змін у діяльності Державної фіскальної служби. Двадцять років тому автор уже пропонував фіскальній службі України системний підхід, здатний поступово суттєво зменшити рівень тіньової економіки в державі [10]. Даний підхід можна застосувати й сьогодні до поетапного обмеження обсягів офшорних махінацій власників великих корпорацій. Для цього під час використання даної системи основним критерієм оцінки слід взяти рентабельність операційної діяльності корпорацій та порівнювати її з аналогічним показником у середньому по виду діяльності цих корпорацій [11, с. 94–97]. Ті підприємства, чії показники рентабельності операційної діяльності будуть нижчими за середні показники по даному виду діяльності, й повинні ставати об'єктами дослідження фіскальної служби.

Наявна ситуація в економіці держави, коли основна маса олігархічного корпоративного сектору працює з рентабельністю операційної діяльності у 2–4% [2, с. 480], є відверто анекдотичною.

Своє вагомe слово у даному процесі повинен сказати й український парламент. Наприклад, після «панамського скандалу» в Англії планують запровадити кримінальну відповідальність для компаній, які дозволятимуть своїм працівникам допомагати іншим в ухиленні від сплати податків [12].

Зростання фінансових можливостей держави та її дії щодо підвищення прожиткового мінімуму до соціально необхідного рівня створить можливості для збереження і розвитку людського потенціалу держави, підтримки ефективного стимулювання діяльності людей, систем їхньої соціалізації та життєзабезпечення. Збільшення рівня прожиткового мінімуму пропорційно позначиться на доходах працівників бюджетного сектору економіки, зростанні сукупного попиту в економіці, обсягах виторгу та прибутків суб'єктів господарювання, обсягах надходжень податків до бюджетів усіх рівнів тощо.

Збільшення доходів державного бюджету та їх ефективніше використання створюють реальні передумови для суттєвого покращення соціальних стандартів в Україні та їх адаптації до вимог ЄС.

Висновки з проведеного дослідження. За 25 років реформування національної економіки українське суспільство не лише не отримало омріяних соціальних стандартів західного світу, на які ми щиро сподівалися у 1991 р., але не відбулося навіть покращення рівня колишніх «дореформених» стандартів. Є достатні підстави ставити питання про реальну загрозу соціальній безпеці в Україні. У державі вже понад 20 років поспіль відбувається депопуляція населення. Однією з базових причин такого стану справ є зниження соціальних стандартів у державі.

Діючи на даний час в Україні методики та обчислені на їх основі соціальні стандарти населення не забезпечують основних соціальних гарантій у сфері доходів. Така ситуація є наслідком обмежених можливостей державного бюджету щодо забезпечення на належному рівні цих стандартів. Основними факторами дефіциту фінансових ресурсів бюджету держави є уникнення від оподаткування суб'єктами господарювання та неефективне використання бюджетних коштів. Запропоновані в дослідженні системні заходи за їх реалізації урядом спроможні суттєво обмежити обсяги тіньової економіки та забезпечити збільшення податкових надходжень до державного бюджету, необхідних для підвищення соціальних стандартів українського суспільства.

1. В Україні стрімко відбувається процес депонуляції населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.idss.org.ua/>.

2. Статистичний щорічник України за 2015 рік / Державна служба статистики України. – Київ, 2016. – 574 с.

3. Соціальні стандарти рівня життя населення / Державна служба статистики України. – Київ, 2016. – 200 с.

4. Рівень тіньової економіки України знизився до 40% ВВП / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/news/2016/07/4/597966/>.

5. Світовий банк: Економічний огляд та макроекономічний прогноз для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://un.org.ua/ua/publikatsiia-ta-zvityi/un-in-ukraine-publications/3810-svitovyi-bank-ekonomichnyi-ohliad-ta-makroekonomichni-prohnoz-dlia-ukrainy-2016>.

6. Розпорядження КМУ «Про затвердження переліку держав (територій), які відповідають критеріям, установленим підпунктом 39.2.1.2 підпункту 39.2.1 пункту 39.2 статті 39 Податкового кодексу України» від 16 вересня 2015 р. № 977-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kodeksy.com.ua/norm_akt/source-КМУ/type-Розпорядження/997-16.09.2015.htm.

7. Баляс М. Польські депутати бідні як церковні миші, порівнюючи з українськими колегами / М. Баляс ; Школа управління Українського католицького університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://spt.usc.edu.ua/2016/11/03/polski-deputaty-bidni-yak-tserkovni-myshi-porivnyuyuchy-z-ukrayinskyu-kolegamu/>.

8. Соболев Є. Давайте виганяти посадовців, які не зможуть відповісти на запитання, де вони взяли своє майно / Є. Соболев // Голос України. – 22.12.2016.

9. Вакарчук передав Порошенку вимогу щодо антикорупційних судів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/news/2016/12/14/7129786/>.

10. Іличок Б.І. Проблема тіньової економіки в Україні та шляхи її розв'язання / І.Б. Іличок // Регіональна економіка. – 1997. – № 3. – С. 134–142.

11. Іличок Б.І. Аналізування діяльності суб'єктів господарювання на товарних ринках : [навч. посіб. для студ. вузів] / Б.І. Іличок. – Львів : Львівська політехніка, 2016. – 171 с.

12. Деофшоризація: Берлін закликає створити міжнародний реєстр компаній [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dw.com/uk/деофшоризація-берлін-закликає-створити-міжнародний-реєстр-компаній/a-19177961>.

E-mail: ilychok@ukr.net